

General-potpukovnik
u penziji

MILIJA STANIŠIĆ

Tehničko-tehnološki razvoj daje pečat opštem razvoju vojne nauke i posebno odnosu čovjek — tehnika

Rasprava koja je vođena na okruglom stolu »Vojnog dela« pobudila je osobito interesovanje i, u to nema sumnje, duboko je zahvatila gotovo sve aktuelne probleme tehničko-tehnološkog razvoja. Stoga, dopustite, da i ja, ponesen zanimljivim izlaganjima na skupu, skrenem pažnju na neke teorijsko-filozofske aspekte problema o kojima naučni skup raspravlja.

Očigledno je da tehničko-tehnološki progres uzima snažnog maha, da nastupa sa takvom dinamikom i tempom koji je uspio da uđe u sve pore vojne nauke, pa otuda i daje snažan pečat opštem razvoju vojne nauke i posebno odnosu čovjek — tehnika. Upravo zbog toga i zbog sve složenijeg rješavanja mnogih vojnih problema u savremenim uslovima, ne smijemo ispuštati iz vida ni filozofsku stranu tog pitanja. Jer, teorijsko razmatranje temeljnog problema unijeće, bez sumnje, više stabilnosti i sigurnosti u sagledavanje puteva i u pronalaženje rješenja koje danas nameće tehnički progres.

U filozofiji civilizovanog svijeta postoji uzak krug tema za koje se sa pravom može kazati da su »vječne«. Međutim tzv. vječnim temama iz cjelokupne vojne oblasti svakako je i tema: uloga i odnos tehnike i ljudskog faktora.

Već milenijumima pitanje odnosa čovjek — tehnika zaokuplja vojnu teoriju. Ona o tom pitanju nastavlja da »diskutuje«, jer je ono i danas aktuelno, a biće tako i u bliskoj i daljoj budućnosti.

Zbog čega to pitanje pripada krugu »vječnih« tema? U osnovi, ono proizlazi iz prirode stvari, odnosno iz složenosti veza između ljudskog i tehničkog faktora u sferi rata kao društvene pojave. Čovjek i ratna tehnika su neraskidivo povezani: čovjek ne može da ratuje bez tehničkih borbenih sredstava, a, opet, bez čovjeka nema ratne tehnike niti njene borbene primjene. Nadalje, usljed društvenih i materijalno-tehničkih promjena koje su nastupale i koje neprekidno nastupaju u istorijskom razvoju, veze između ljudskog i tehničkog faktora se sve više razgranavaju, ukrštaju i usložavaju — neprekidno se javljajući u tijesnoj međuzavisnosti. Zavisno od tempa i kvaliteta tih promjena, rasla je uloga i značaj bilo ljudskog bilo tehničkog faktora.

Razvitak rata kao društvene pojave pokazuje da se tehnički faktor brže i dinamičnije razvijao nego ljudski, i da je tehnički progres najdinamičniji faktor vojne nauke. Međutim, kad je izgledalo da je pojava i masovna primjena vatrenog oružja bacila u zasjenak čovjeka, nastupile su na istorijsku pozornicu kvalitativne društvene promjene u vidu velikih socijalnih revolucija kao što su francuska i oktobarska. I tada dolazi do toga da su baš te revolucije ponovo afirmisale ulogu i značaj ljudskog faktora u istorijskim zbivanjima — i obje su revolucionisale vojnu nauku u cjelini.

U tom pogledu posebno su karakteristični narodni ratovi, koji se javljaju u epohi socijalističkih i antikolonijalnih revolucija u 20. vijeku, a među njima vidno mjesto zauzima i naš narodnooslobodilački rat. I oni su, po svom sadržaju i oblicima, revolucionisali vojnu nauku, i na autentičan način izrazili pogled na ulogu tehnike u ratu. Analizirajući promjene do kojih je došlo u društveno-istorijskom razvitku u svijetu, i kakav je uticaj tih promjena na ratovanje — Tito se u govoru na Bandunškom univerzitetu osvrnuo na grandiozno istorijsko buđenje nacionalne i socijalne svijesti masa i između ostalog rekao: »U prošlosti velike sile su uspijevale da nametnu svoju volju materijalno slabijim narodima slanjem naoružanih ekspedicija od nekoliko stotina ili hiljada ljudi, ili naprosto demonstracijom nekoliko ratnih brodova. Ovakve ekspedicije obično bi završile svoj posao za nekoliko dana ili nedelja. Danas velike sile ne uspijevaju da pokore te iste narode ni poslije višegodišnjeg ratovanja sa stotinama hiljada najmodernije naoružanih vojnika, mada je danas odnos materijalne snage u svakom pogledu mnogo nepovoljniji za narode koji se bore za svoju slobodu«. U toj sublimiranoj ocjeni na jednostavan i slikovit način je prikazano kako su

korjenite društvene promjene revolucionisale vojnu nauku, odnosno kako je u tim uslovima moral ljudi koji se bore za slobodu postao odlučujući činilac rata.

Središnje pitanje narodnih ratova prelamalo se u teškoći kako prevazići (savladati) golemo preimućstvo protivničke strane u ratnoj tehnici. Svi vojni problemi su se »okupljali« oko tog pitanja.

Naša vojna teorija, po mom mišljenju, do sada je zanemarivala istraživanje i potanku obradu pitanja kako je u strategiji NOR-a tretiran i rješavan tehnički faktor. Najčešće, to se pitanje svodilo na ulogu i način upotrebe rodova oružja, odnosno teške tehnike koja je u našoj armiji zauzela svoje mjesto uglavnom tek od kraja 1943. godine. Međutim, suština problema je mnogo dublja i šira. Naime, srž problema je u tome da se razjasni koji su to faktori omogućili da privredno nerazvijene zemlje (Jugoslavija, Kina, Alžir, Vijetnam, Kuba) ispolje visok stepen »savremenosti« u tretiranju tehničkog faktora, odnosno u savlađivanju izrazite tehničke premoći protivnika. Tu je prvenstveno došla do izražaja stvaralačka snaga autohtonih i originalnih revolucija, iz kojih su vodeće subjektivne snage crpile svoju kreativnost i na vojnom polju. Te snage su u potpunosti shvatile porast uloge tehničkog faktora u drugom svjetskom ratu i to saznanje su ugradile u sve oblasti i na svim nivoima sopstvenog ratovodstva. Oni su cjelokupnom svojom strategijom i taktikom — a ne samo stvaranjem rodova oružja — znalački odgovorili na tehničku premoć neprijatelja. Pri tom je posebno bilo značajno da je u narodnim ratovima bio čvrsto utemeljen princip efikasnosti svakog borbenog sredstva — pa i onog najprimitivnijeg, jer svaki je trbuh toliko mek da se može probiti i rogljem, a ne samo puškom, granatom i bombom. Pored toga, u oslobodilačkim i revolucionarnim armijama o kojima je govoreno neprekidno je vođen odlučan kurs da se pribavi što više sredstava ratne tehnike i da borci i starješine do savršenstva ovladaju raspoloživim borbenim sredstvima.

Iz svega što sam do sada naveo može se izvući nekoliko zaključaka: (1) pri preciziranju uloge, značaja i odnosa ljudskog i tehničkog faktora nema i ne može biti jednom za svagda datih (konačnih) stavova i rješenja, niti se oni podjednako odnose na sve armije; (2) u današnje vrijeme naučno-tehničke revolucije, tehnički faktor u svim modernim armijama ima izvanredan značaj, sa tendencijom rasta; (3) svaka generacija vojnih kadrova je (neizbježno) obavezna da precizira svoj pogled i stav o odnosu ljudskog i tehničkog faktora, ali ih mora i dograđivati zbog dinamičnosti tehničkog progressa. Dakako, kada to ističem, ja ne mislim da je riječ samo o opredje-

ljivanju za apstraktni stav (što ne bi bilo ni tako teško), već se taj doktrinarni stav mora racionalno i efikasno razraditi kroz sva konkretna rješenja pripreme zemlje za rat i vođenje oružane borbe.

Sada valja postaviti bitno pitanje: da li vojnoj teoriji i praksi zemalja koje su u ne tako davnoj prošlosti uspješno vodile narodne ratove sada prijeti opasnost da u savremenim vojnotehničkim uslovima zaostanu za potrebama stvarnosti? Svako izjašnjavanje koje počiva na naučnoj osnovi u namjeri da odgovori na postavljeno pitanje mora biti kategorično, a to u ovom slučaju znači da, takva opasnost postoji. Savremenim generacijama vojnih kadrova prijeti velika opasnost da ih tehnički progres prevaziđe i da ih ostavi daleko iza sebe. Vojna teorija i praksa koje su još juče bile vitalne, kreativne i efikasne, mogu da zaostanu i »zastare« ukoliko se dogmatiziraju, odnosno ukoliko ne budu pomno, svestrano i znalački uzimale u obzir sve one reperkusije koje današnji naučno-tehnički progres ima na vojnu nauku u cjelini. Pri tom valja imati na umu da tehnički progres neprekidno pred vojne kadrove i stručnjake postavlja dvije zamke: jedna se javlja u vidu potcjenjivanja ratne tehnike i njenih mogućnosti, a druga u vidu fetišizacije i idolopoklonstva prema novim borbenim sredstvima.

Razumije se, kreativnost vojne teorije, osobito kod zemalja koje su u nedavnoj prošlosti vodile narodne ratove, najprije će zavisići od sposobnosti njihovih revolucija da se i dalje uspješno razvijaju, odnosno koliko su sposobne da prate tokove istorijskog progressa. Ipak, savremenost njihovih vojnih teorija i prakse bitno će zavisići od kreativnosti njihovih vojnih i vojnotehničkih kadrova. Pri tom moramo imati na umu da savremeni naučno-tehnički progres postavlja nove zahtjeve u pogledu sposobnosti vojnih kadrova. Tehničko obrazovanje starješina izbija danas u prvi plan, a njihova tehnička kultura postaje ona dominantna koja sve više uslovljava njihovu kreativnost na vojnom polju. To je krupna razlika u odnosu na prošlost.

Posmatrajući stvari u tom svijetu, vjerujem da danas pred našim starješinskim kadrom stoje tri grupe problema: (1) upoznati se sa stvarnim mogućnostima savremene ratne tehnike i pažljivo pratiti njen razvitak; (2) stvaralački i smjelo vršiti izmjene (dopune) u vlastitoj ratnoj vještini na temelju promjena u protivničkom i sopstvenom arsenalu naoružanja; (3) obezbijediti maksimalnu efikasnost u eksploataciji i upotrebi sredstava ratne tehnike; (4) znati postavljati operativne zahtjeve konstruktorsko-tehničkim kadrovima u stvaranju novog oružja i za usavršavanje postojećeg.

Slični zahtjevi se postavljaju i pred tehnički kadar armije, koji je sve brojniji i čije je zadatke tehnički progres takođe usložio. On danas ne može da obavi svoju ulogu bez visokih tehničkih znanja i praktičnih vještina, bez najracionalnije organizacije rada cjelokupnog tehničkog sastava i bez precizne kontrole rada. Od posebnog je značaja za cjelokupan tehnički kadar — a naročito za istraživačko-konstruktorski — da solidno poznaje ratnu vještinu, jer bez toga ne može biti optimalne realizacije sopstvene ratne tehnike niti izrade oružja i opreme koji će najviše odgovarati našim uslovima.

Prema svim tim zahtjevima mora cijelim licem biti okrenut i usmjeren sistem nastave u školama i cjelokupan program obuke u Armiji — i sa stanovišta njihovog preispitivanja i u pogledu njihove dogradnje. Naravno, sva ta pitanja valja držati u centru pažnje organizacije SKJ u Armiji.